

Kielce, dnia 22.03.2022

Recenzja pracy na stopień doktora nauk o zdrowiu
magistra Andrzeja Stanisława Dziedzica

pt.
**SZKOLENIE Z PIERWSZEJ POMOCY
A UMIEJĘTNOŚĆ JEJ UDZIELANIA PRZEZ KIEROWCÓW**

zrealizowanej w
Instytucie Medycyny Wsi im. Witolda Chodźki w Lublinie

pod kierunkiem
dr hab. n. o zdr. Magdalena Florek-Łuszczki, prof. IMW

Recenzję wykonała

dr hab. prof. UJK Monika Szpringer

Collegium Medicum UJK w Kielcach

Wypadki drogowe stanowią poważny, ogólnoswiatowy problem zdrowia publicznego, powodujący niepełnosprawność, cierpienie oraz straty ekonomiczne. Są jedną z głównych przyczyn zgonów. W Polsce w wypadkach komunikacyjnych ginie cztery razy więcej osób niż w innych krajach Unii Europejskiej. Ciągłe duża jest liczba osób ponoszących śmierć lub ciężki uszczerbek na zdrowiu z powodu wypadków drogowych. Częstymi świadkami wypadków drogowych są kierowcy, od których pomocy w dużej mierze zależeć może życie lub zdrowie osób poszkodowanych. Szkolenie z pierwszej pomocy powinien przejść każdy użytkownik ruchu drogowego tym bardziej, że każdy kierowca ma obowiązek udzielania pomocy a jej zaniechanie może mieć poważne konsekwencje. Tymczasem większość kierowców nie jest przygotowana do udzielania pierwszej pomocy. W świetle aktualnego stanu prawnego – polskiej ustawy karnej - wynika z art. 162, iż kierowca, który nie udziela pomocy osobie znajdującej się w położeniu grożącym bezpośrednim niebezpieczeństwem utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, mogąc jej udzielić bez narażenia siebie lub innej osoby na niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3. Dodatkowo obowiązek udzielenia pierwszej pomocy wynika także z ustawy o Państwowym Ratownictwie Medycznym (Dz.U. 06.191.1410) – z dnia 20 października 2006 r. Albowiem każdy kto zauważy osobę lub osoby znajdujące się w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego lub jest świadkiem zdarzenia powodującego taki stan, w miarę posiadanych możliwości i umiejętności, ma obowiązek niezwłocznego podjęcia działań zmierzających do skutecznego powiadomienia o tym zdarzeniu podmiotów ustawowo powołanych do niesienia pomocy osobom w stanie nagłego zagrożenia zdrowotnego (art. 4) a także Ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. Prawo o ruchu drogowym. Kandydaci na kierowców zgodnie z § 9 ust. 1 pkt 1 lit. b) rozporządzenia Ministra Infrastruktury i Budownictwa z dnia 4 marca 2016 r. w sprawie szkolenia osób ubiegających się o uprawnienia do kierowania pojazdami, instruktorów i wykładowców są obowiązani odbyć szkolenie z pierwszej pomocy w wymiarze 4 godzin.

W praktyce, zakres przekazanych treści merytorycznych i szkolenia praktycznego, jaki jest możliwy do przekazania w ciągu 4 godzin nie jest wystarczający. Kierowcy zwykle nie szkolą się z zakresu pierwszej pomocy po uzyskaniu prawa jazdy.

Potencjalną grupą osób udzielających pierwszej pomocy ofiarom wypadków drogowych są właśnie kierowcy. To w tej grupie kwestie pierwszej pomocy mogą mieć znaczenie, gdyż stanowią oni największą grupę uczestników ruchu drogowego, sami mogą uczestniczyć. w wypadku i sami mogą być poszkodowanymi i najczęściej są naocznymi

świadkami wypadku. Zatem jest to bardzo ważny problem zdrowia publicznego a tematyka jest aktualna i wymagająca podejmowania interdyscyplinarnych badań w tym zakresie.

Przedstawiona do oceny rozprawa ma układ typowy, składa się z 9 rozdziałów z podrozdziałami, streszczenia (w języku polskim i angielskim), piśmiennictwa w tym 152 publikacji zwartych i artykułów w czasopismach, 11 przytoczonych aktów prawnych i 13 wykorzystanych źródeł internetowych. Rozprawa liczy 151 stron wraz z aneksem.

Być może byłby lepiej nie traktować jako osobnych rozdziałów streszczenia w języku polskim i angielskim oraz aneksu.

We wprowadzeniu Autor rozprawy analizuje najważniejsze zagadnienia z badanego obszaru, wskazując na dotychczasowy stan wiedzy w oparciu o literaturę przedmiotu, Poruszane zagadnienia to: pierwsza pomoc, aspekty prawne udzielania pierwszej pomocy przez uczestników ruchu drogowego, statystyka wypadków drogowych na przestrzeni lat 2008 – 2017, skutki zdrowotne wypadków drogowych a pierwsza pomoc, szkolenie z pierwszej pomocy, uregulowania prawne w wybranych krajach Unii Europejskiej dotyczące szkolenia dla kierowców z zakresu pierwszej pomocy, szkolenia kierowców z udzielania pierwszej pomocy w Polsce, udzielanie pierwszej pomocy przez kierowców – wiedza i umiejętności.

Rozdział ten jest przygotowany wnikliwie i obejmuje najważniejsze zagadnienia z tematyki rozprawy doktorskiej. Przygotowany został w oparciu o literaturę przedmiotu polskojęzyczną i anglojęzyczną. Warto byłoby jednak poszerzyć literaturę o najnowsze pozycje z ostatnich trzech lat (Autor wskazał jedynie na dwie pozycje z 2020 roku).

Głównym celem niniejszej rozprawy doktorskiej jest ocena poziomu umiejętności udzielania pierwszej pomocy ofiarom wypadków komunikacyjnych wśród kierowców zatrzymanych przez policję podczas rutynowej kontroli drogowej.

Sformułowano również 4 cele szczegółowe:

1. Ocena wiedzy kierujących pojazdami z zakresu udzielania pierwszej pomocy;
2. Określenie znajomości standardowego postępowania z poszkodowanym w sytuacji wypadku drogowego;
3. Ocena reakcji kierujących na sytuację kryzysową;
4. Próba wskazania rozwiązań ukierunkowanych na poprawę jakości szkoleń z zakresu pierwszej pomocy.

Badania były prowadzone w ramach akcji „NIE BÓJ SIĘ RATOWAĆ ŻYCIA INNYM!”, organizowanej we współpracy z funkcjonariuszami różnych komend policji w latach 2008 – 2017.

Główny problem badawczy sformułowano w formie pytania: „Jaki poziom wiedzy z zakresu udzielania pierwszej pomocy prezentują kierowcy?”

W rozprawie postawiono cztery problemy szczegółowe:

- 1) Jaki zasób wiedzy posiadają uczestnicy ruchu drogowego w zakresie standardów postępowania z poszkodowanym?
- 2) Czy kierujący pojazdami potrafiliby ratować ludzkie życie w sytuacjach kryzysowych?
- 3) Jak skuteczny jest obecnie system szkoleń z zakresu pierwszej pomocy stosowany w Polsce?
- 4) Czy została opracowana efektywna metoda prowadzenia szkoleń z zakresu udzielania pierwszej pomocy?

Sformułowano dwie hipotezy badawcze:

- 1) Umiejętność i gotowość udzielenia pierwszej pomocy korelują z płcią, wiekiem i branżą, w której zatrudnieni są ankietowani;
- 2) Uczestnictwo w szkoleniu z pierwszej pomocy istotnie zwiększa wiedzę na temat zasad udzielania pierwszej pomocy.

Wydaje się bardzo trudny do zweryfikowania postawiony problem drugi. Nie ma możliwości symulacji warunków kryzysowych, które istotnie wpływają na podejmowane decyzje i działania. Może lepiej byłoby postawić problem dotyczący umiejętności kierowców z zakresu pierwszej pomocy i deklaracji ich wykorzystania w sytuacji bycia świadkiem wypadku.

Do realizacji badań wykorzystano metodę ilościową – sondaż diagnostyczny oraz jakościową – wywiad pogłębiony indywidualny ustrukturyzowany. Podstawą do opracowania niniejszej rozprawy był autorski kwestionariusz wywiadu. W celu pogłębienia informacji o ankietowanych kierowcach, uzyskanych w trakcie badań ilościowych na potrzeby niniejszej rozprawy przeprowadzono dodatkowo badania jakościowe z wykorzystaniem metody, jaką jest wywiad pogłębiony indywidualny ustrukturyzowany. Badane osoby udzielały odpowiedzi na 6 pytań, które stworzyły przestrzeń do swobodnego zaprezentowania ich stanowiska w obszarze przedstawionego w pracy tematu badawczego.

Kontynuując badania warto byłoby rozbudować to narzędzie, tak by w większym stopniu można było ocenić stan wiedzy badanych kierowców na temat zasad udzielania

pierwszej pomocy. Należałoby rozważyć takie zaplanowanie badań, by możliwe było zestawienie wyników badań jakościowych i ilościowych uzyskanych od poszczególnych respondentów. Warto byłoby także poszerzyć narzędzia badawcze o standaryzowane, możliwe do porównania z innymi badaniami prowadzonymi w tym zakresie.

W niniejszej pracy zestawiono wpływ różnych czynników na poziom wiedzy z zakresu pierwszej pomocy wśród kierowców zatrzymanych podczas rutynowej kontroli drogowej. Wyniki badań uzyskane podczas akcji pt. „NIE BÓJ SIĘ RATOWAĆ ŻYCIA INNYM!” prowadzonej w latach 2008-2017, w których wzięło udział 1316 kierowców, przedstawiono w formie rycin oraz tabeli.

Wyniki badań zajmują znaczącą część pracy - 44 strony.

Pogrupowane zostały według różnych kryteriów takich jak: udział w szkoleniach, stan wiedzy badanych z zakresu pierwszej pomocy, umiejętności badanych z zakresu pierwszej pomocy, gotowość i motywacja do udzielania pierwszej pomocy, ocena badanych w zakresie jakości odbytych szkoleń.

Doktorant przedstawił bardzo szczegółowo wyniki badań , warto byłoby je uporządkować uwzględniając, które wyniki dotyczą badań uzyskanych podczas akcji pt. „NIE BÓJ SIĘ RATOWAĆ ŻYCIA INNYM!” prowadzonej w latach 2008-2017, a które uzyskano poprzez wywiad pogłębiony indywidualny ustrukturyzowany. Podobnie w punkcie „organizacja i obszar badań” powinna zostać opisana również grupa badanych za pomocą pogłębionego wywiadu.

Warto zaplanować kontynuację badań przygotowując metodologiczne podstawy w oparciu o właściwie dobraną próbę badawczą i przygotowanie tych samych narzędzi dla całej grupy/grup.

Na podstawie zrealizowanych badań sformułowano trzy wnioski teoretyczne i dwa praktyczne, odpowiadające postawionemu celowi głównemu i skorelowanym z nim celom i problem szczegółowym.

Przedstawione powyżej uwagi nie umniejszają w istotny sposób mojej dobrej oceny pracy doktorskiej magistra Andrzeja Stanisława Dziedzica. Pomimo pewnych uwag co do metodologii, sposobu przeprowadzenia i prezentacji dysertacji wymienionych powyżej oceniam tę pracę pozytywnie – przede wszystkim z uwagi na podjęcie się oceny ciekawego i realnego problemu zdrowia publicznego- lepszego przygotowania kierowców do udzielania pierwszej pomocy i wskazania na konieczność rozwiązań systemowych w tym zakresie.

Wszystkie starania mające na celu poprawę bezpieczeństwa na drogach i zmniejszenie skutków wypadków drogowych zasługują na uwagę. Podsumowując, stwierdzam, że powierzona mi do recenzji praca doktorska magistra Andrzeja Stanisława Dziedzica pt. Szkolenie z pierwszej pomocy a umiejętność jej udzielania przez kierowców spełnia wymogi stawiane rozprawom na stopień naukowy doktora nauk o zdrowiu..

Biorąc pod uwagę całość pracy doktorskiej zgłaszam wniosek do Rady Naukowej Instytutu Medycyny Wsi im. Witolda Chodźki w Lublinie o dopuszczenie magistra Andrzeja Stanisława Dziedzica do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Dr hab. prof. UJK Monika Szpringer
Collegium Medicum/UJK w Kielcach

